

Turunç

(*Citrus x aurantium* L. subsp. *amara* [Link.] Engl.)

Turunç bitkisi, 2-3 m boyunda, 7-8 m'ye kadar boylanan, herdem yeşil, dikenli çalı veya ağaçtır. Çiçeği ve meyvesi, hoş kokuludur. Meyve kabuğunun dış yüzü esmerimsi sarı-yeşil, iç yüzü beyaz renklidir. Kabuk, helezonumsu şeritler veya gayrimuntazam parçalar halindedir.

Güzel kokulu çiçekleri nedeniyle, ılıman ülkelerde yol kenarlarına dikilir. Çok ekşi-acı lezzetli olduğu için yenmeyen meyvelerinden reçel, marmelat ve alkolsüz içki yapılır. Meyve usaresi, sirke yerine et ve balık yemeklerine katılır.

Turunç çiçeklerinin distilasyonu ile, 'neroli esansı' adı verilen uçucu yağ elde edilir. Neroli esansı ve turunç ekstraları, gıda ve alkollü içki endüstrilerinde kullanılır. Bu amaçla İspanya, İtalya, Fransa, Mısır, Uganda, Fildişi Sahili, Paraguay, Brezilya, Arjantin, Çin'de tarımı yapılmaktadır. Çiçeklerinin bazı formülasyonlara katılması, Amerikan Gıda ve İlaç İdaresi (FDA) tarafından onaylanmıştır.

Turunç meyvesi içerdiği sinefrin sebebiyle, uyarıcı ve iştah kesici olarak tıpta kullanılır. Kabuğunda bulunan N-metiltiramin, oktopamin, sinefrin gibi tiramin metabolitleri, epinefrin'e benzer etki gösterir; adrenerjik reseptörlere etki ederek, kan damarlarını daraltır, kan basıncını ve kalp atış hızını artırır. Burun açıcı kullanımı da bildirilmiştir.

Turunç kabuğu veya neroli esansı, bazı hassas bünyelerde cilt reaksiyonlarına, güneş ışığı hassa-

siyetine, ciltte su kabarcıklarına, lekelerine neden olabilir. Meyve kabuğunu aşırı tüketen çocuklarda, kolik, konvulsiyonlar, hatta ölüm rapor edilmiştir.

Turunç meyve kabuğu (Aurantii amari epicarpium et mesocarpium) terkinde; uçucu yağ (% 1-2,5), pektin, rezin, acı madde ve flavon türevi glikozitler bulunur. Türkiye'de yetişen meyvelerde, kabuk uçucu yağının % 94 oranında limonen içerdiği tespit edilmiştir.

Avrupa Farmakopesi'nde kayıtlı turunç drogları şunlardır: Turunç meyve kabuğu (Aurantii amari epicarpium et mesocarpium); Turunç meyve kabuğu tentürü (Aurantii amari epicarpium et mesocarpium tinctura); Turunç çiçeği (Aurantii amari flos); Neroli esansı (Neroli aetheroleum).

Drog iştah açıcı, midevi, koku ve tat verici olarak kullanılır. Safra söktürücü etkisi de bildirilmiştir. Turunç kabuğu tozu (1-2 g), hap halinde günde birkaç defa içilir. % 5-10'luk çayı, günde 2-3 bardak

tüketilir. Taze turunç kabuğu yerine, taze portakal (*Citrus sinensis* [L.] Osbeck) meyvesi kabuğu da kullanılabilir.

Turunç yaprağı (Aurantii folium), turunç ağacının taze veya kurutulmuş yapraklarıdır. Terkinde uçucu yağ, rezin ve acı maddeler bulunur. Yaprığın % 5'lik çayı, tonik, iştah açıcı ve midevi olarak, günde 2-3 bardak içilir. Uçucu yağın ana bileşikleri, linalil asetat (% 50) ve linalool (% 25)'dur.

Taze turunç çiçeklerinden, buhar veya su distilasyonu yoluyla, % 0,07 ila 0,15 verimle neroli esansı elde edilir. Açık sarı-açık amber renkli, hafif mavimsi nüans gösterebilen esans, akıcı berrak sıvıdır. Çiçeksiz, bazen sert, taze turunç çiçeği kokusundadır. Parfüm, kolonya, sabun sanayilerinde kullanılır. Şekerleme, sakız, dondurma, alkolsüz içki-likör ve hamur işlerine tat verici olarak, sınırlı ölçüde katılır.

Neroli esansı aromaterapide, sakinleştirici, sitofilaktik (akyu-

varları enfeksiyonla mücadeleye teşvik eden), afrodisyak, antidepresan, antispazmodik olarak kullanılır. Başlıca üretici ülkeler, Fas, Mısır ve İtalya'dır.

Neroli esansının bileşikleri, kaynağa göre farklılıklar gösterse de Uluslararası Standart Örgütü (ISO) [ISO 3517] verilerine göre, ana bileşikler ve her birinin yüzde oranı (en az - en çok) şöyledir:

Linalool	26,0 - 55,0
Linalil asetat	1,5 - 20,0
Limonen	7,0 - 18,0

Beta-Pinen	2,0 - 17,0
(E)-beta-osimen	3,0 - 9,0
Alfa-Terpineol	2,0 - 8,0
Neril asetat	0,0 - 7,0
Geraniol	1,0 - 5,0
Geranil asetat	1,0 - 5,0
(E)-Nerolidol	0,5 - 5,0
Mirsen	1,0 - 4,0
(E,E)-Farnesol	0,5 - 4,0
Sabinen	0,0 - 3,0
Nerol	0,5 - 2,0
Alfa-Pinen	0,0 - 2,0
Metil antranilat	0,0 - 1,0
1H-İndol	0,0 - 0,5

Ticari nitelikteki yetmişdokuz neroli esansında yapılan analizler sonucunda bulunan ana bileşikler ve her birinin yüzde oranı (en az - en çok) şöyledir:

Linalool	31,9 - 57,7
Limonen	10,1 - 20,3
Beta-pinen	3,8 - 16,9
Linalil asetat	1,4 - 15,1
(E)-beta-osimen	3,5 - 7,9
Alfa-terpineol	3,2 - 7,6
(E)-nerolidol	1,7 - 4,9
Geranil asetat	1,7 - 3,7
Geraniol	2,0 - 3,6
(E,E)-farnesol	0,3 - 3,5

Taze turunç çiçeklerinden distilasyonla elde edilen turunç çiçeği suyu (Aurantii amari floris aqua) veya kurutulmuş çiçeklerden hazırlanan çay (% 1-4); yatıştırıcı, midevi, terletici, ateş düşürücü, uyutucu olarak kullanılır. Yatmadan önce 2-10 g çiçek suyu, 1 bardak çay içilmesi tavsiye edilir. Turhan Baytop'a göre, zararsız ve etkili bir drogdur.

K. Hüsnü Can Başer

Prof. Dr; Yakın Doğu Üni., Eczacılık Fak.

Bu yazıda belirtilen ifadeler, sadece bilgilendirme amaçlıdır; tavsiye niteliği taşımaz. Hastalıkta tedavinin, mutlaka doktor kontrolünde yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

